

غزل شماره ۴۵

- ۱ در این زمانه رفیقی که خالی از خلل است
صراحی می‌ناب و سفینه غزل است
- ۲ جریده رو که گذرگاه عافیت تنگ است
پیاله گیر که عسر عزیز بی بدل است
- ۳ نه من ز بی عملی در جهان ملوم و بس
ملالت علما هم ز علم بی عمل است
- ۴ به چشم عقل در این رهگذار پر آشوب
جهان و کار جهان بی ثبات و بی محل است
- ۵ بکیر طره مه چهره ای وقصه مخوان
که سعد و نحس ز تاثیر زهره و زحل است
- ۶ دلم امید فراوان به وصل روی تو داشت
ولی اجل به ره عسر رهن اهل است
- ۷ به هیچ دور نخواهند یافت هیارش
چنین که حافظ ماست باده ازل است

ترج غزل

معانی لغات غزل

- خلل: رخنه، تباهی، فساد، خرابی.
 سفینه: کشتی، جنگ غزل، دفتری که در آن غزل‌های ناب را می‌نوشته‌اند.
 جریده: مجرد، تنها، سبکبار بودن از تعلقات دنیوی.
 عافیت: صحت و سلامت، پرهیزکاری.
 عمل: کار، کنایه از کارنیک. علما: دانشمندان، کنایه از علمای دینی.
 پرآشوب: پر از فتنه و فساد، پر از غوغا.
 بی‌محل: بی‌جا، بی‌اعتبار.
 طره: موهای آویخته به پیشانی تا بالای ابرو.
 سعد: مبارک، میمون.
 نحس: شوم.
 امل: آرزو.
 دور: زمان، گرداگرد، یک دوره.
 مست باده ازل: سرمست از باده مقسوم ازلی.

بیت اول

در این دوروزمانه تنها دوست یکرنگ و بی‌ریاتنگ شراب و دفترجنگ غزلهای ناب است.

بیت دوم

از تنگنا و گذرگاه عمر سبکبار بگذر و به یاری روی آور و به شادی بگذران که عمر با گذشتن آن دیگر باز نمی‌گردد.

بیت سوم

تنها من از اینکه کار نیکی نکرده شرمنده نیستم که ملالت و شرمندگی علمای دین هم نشانی از علم بی عمل آنهاست.

بیت چهارم

در پیش چشم عقل و در مسیر عمر و در این دوره پر آشوب، دنیا و مشغولیات آن ناپایدار و بی‌اعتبار به نظر می‌آید.

بیت پنجم

دست و چنگ در زلف ماهرویی زده با او دل خوش دار و اینقدر از سعد و نحس زهره و زحل سخن و داستان مگو.

بیت ششم

برای رسیدن به وصال تو آرزوهای زیادی در دل داشتم افسوس که مرگ در کمینگاه عمر تاراجگر آرزوهاست.

بیت هفتم

این چنین که حافظ ما سرمست باده ازلی است در هیچ دوره و زمانی کسی او را هشیار نخواهد یافت.

شرح ابیات غزل

وزن غزل: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلات

بحر غزل: مجتث مثنیٰ مخبون مقصور

بیشتر غزلهایی که مانند این غزل از آن بوی نومیدی و افسردگی می‌آید مربوط به بدترین دوره عمر شاعر آزاداندیش ما حافظ یعنی پس از قتل شاه شیخ ابواسحاق تا حکومت شاه شجاع است. در اینگونه غزلهای همیشه صحبت از ناپایداری و بی‌وفایی دنیا و خوش‌باشی و مستی و بازگویی نصیبه و قسمت ازلی است که حافظ بدان می‌اندیشیده است. مفاد بیت مقطع دلالت بر این دارد که حافظ از علم نجوم و اصطلاحات آن آگاهی کامل داشته است. در بیت پنجم از سعد و نحس ستارگان صحبت می‌کند و قدما اعتقاد داشتند که سعد دو ستاره‌ای است در منزل بیست و دوم از منازل قمر و نحوست مربوط به ستارگان زحل و مریخ است. در بیت مقطع منظور حافظ از دور همان یک دور شمسی حرکت زمین به دور خورشید یعنی ۳۶۵ روز است و طایفه زروانیان یا ازلیون یا دهری مذهبان عقیده داشتند که زمان عاملی ابدی و جاوید و منشاء خلق جهان و جهانیان است و به همین دلیل به آن ازل می‌گفتند و حافظ می‌فرماید به هیچ دوره و سال از سالهای عمر محدودش هشیار نمی‌شود زیرا او مست باده مقسوم ازلی است و در این بیت اضمار قبل از ذکر که ضرورت شعری است آمده و برای درک بهتر معنای شعر بایستی چنین خواند:

چنین که حافظ ما مست باده ازلی‌ست   به هیچ دور نخواهند یافت هشیارش

***

شرح جلالی بر حافظ - دکتر عبدالحسین جلالیان